

**ГБОУ «СОШ № 19 г. Назрань»
Республика Ингушетия**

«Согласовано»
на заседании МО
Протокол № 11
«28» августа 2023 г.

«Рассмотрено»
на заседании научно-
методического совета
Протокол № 11
«28» августа 2023 г.

УТВЕРЖДАЮ
директор ГБОУ
«СОШ № 19 г. Назрань»
_____ М.Х. Арчакова
Приказ № 2176
от « 29 »августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
адаптированная для индивидуального надомного обучения

по предмету «Родная (ингушская) литература»

Уровень общего образования – **основное общее образование (5-9 классы)**

Класс – **6 класс**

Количество часов – **1 час в неделю (35 ч. в год)**

Рабочая программа по предмету «Родная (ингушская) литература» для 6 классов составлена в соответствии с требованиями Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования, примерной программы изучения дисциплины на базовом уровне, рекомендованной Министерством образования и науки РФ, с учетом примерной программы базисного учебного плана для индивидуального надомного обучения по предмету «Родная (ингушская) литература» для 6 классов.

Кхетора каьхат(пояснительная записка)

Г1алг1ай литература программах лаьца

Г1алг1ай литература программас новкъостал ду хьехархочоа берашта г1алг1ай йоазонхоша кхелла говзамае йоазоний чулоацам а, тема а, идея а къоастаде а, х1аьта цар шоай произведенешта бувцаш болча ценача, хозача, говзамеча меттах пайда эца а.

Г1алг1ай литература хьехаш вола хьехархо декхарийла ва литература новкъосталца берашта г1алг1ай метта хозал, говзал, к1оаргал, цун ганз йовзийта, уж кхетамца, эхь-эзделца кхебе, дикачун-вочун къоастам бе ховргдолаш.

Дешархошта ха деза г1алг1ай литература хьахилара наькъаш. Укхаза царна хайтача бакъахьа да, вай г1алг1ай литература хьахилара г1улакх малаг1ча торонца эттад, эггара хьалхара г1алг1ай йоазув 1923 шера Мальсагов Кураза Зоврбика кхелла хилар, из латински ларда т1а хинналга. Эггара хьалха г1алг1ай меттала кепатеха йоазув 1923 шера «Сердало» яхача газета т1а кепатеха хилар.

Цьабакъда, шоай йоазув хиннадеце а, багахбувцам б1аьхий хиннаб г1алг1ай къаман, тайп-тайпара жанраш чу а йоаг1аш: къаьнара иллеш, фальгаш, к1оанолгаш, ховли-довзалеш, легендаш, шира оаламаш, ишта кхы д1ахо а.

Г1алг1ай литература никъ 1923 шерагара денз таханарча денга кхаччалца чоалхане болаш хьабенаб. Массехк хана доакъоох бекъа йиш я из.

Хьалхара ха – 1920-г1а шераш – говзамае йоазонаш хьахила доладенна ха я, х1аьта 1930-г1а шераш – г1алг1ай литература дег1ая йолаенна ха я.

Программа юкъе йоаг1а произведенеш берий ханага хьежжа я, чулоацам а, керттера уйла а дика кхетадергдолаш, х1аьта х1ара классе багахбувцамах пайда эц.

5-9 классашка дешархой кхетамца кхебара духьа, ужэьаца, эзделаца, хозанена лоарх1амца кхебара духьа дола говзамае йоазонаш 1омаду. Цу классашка 1омаеш йола материал чоалхане яц, ший чулоацамга хьежжа, х1аьта идейни кхетам балара г1улакх лертт1а да цун.

Х1ара классашка чуйоаг1аш йола материал хронологически хьисапе луш я, дешархой литература исторех а литературеи вахари в1аши дувзаденна хиларах а кхетаргболаш. Цул совг1а, мехка истори а дикаг1а йовзаргья царна.

5-8 классашка говзамеча йоазонашца цхьана литературни теорех кхетам лу. Дешархоша керттера кхетаде дезаш дар да литература говзамае кхоллам хилар, цун мотт поэтически хилар. Литература теори дикаг1а кхетаергья дешархоша, говзамеча произведенешца цхьатарра 1омайойя.

Х1ара классе литература чулоацамга а дешархой кхетамга а, цар дег1адара боарамга а хьежжа, тайп-тайпара хьехара наькъаш леладе деза: хоза къоастадеш текст ешар, суртех,

телевиденех, компютерах пайда эцар. Цул совг1а, дешархошка шоашка болх байта беза йоазонхоех а цар говзамеча йоазонех лаьца кхы а дукхаг1а хоамаш лохаш.

5-8 классашка теркам бе беза хоза кьоастадеш, кхетадеш шаьра дешара говзал лакхаяккхара. Из программай декхар кхоачашданза даргдац, урокаш т1а а дешаш, ц1аг1арча дешара т1ахьожамца кулгал а деш. Дешара техника тоаеш болх бе беза массане цхьана дешаш, юкь-юкьера хоржаш дешаш, оттадаьча хаттара текстаца жоп луш, ишт. кх. д1.

Лакхерча классашкара дешархой кертерча даькье кхетам болаш кийчбе беза ешаш йола произведенеш шоай ло1аме яшха, анализ е, керттара ма1ан а, уйла а гучадоахаш, цар мах бе.

9-11 классашка йоазонхочун вахара а кхоллама а никъ, цо айяь пробдемаш тохкаш, хьехархочун урока керттара форма лекци хила йиш я. Иштта теоретически проблемаш е йоккха темаш 1омаеш, т1ехьара 1омадаьр ч1оаг1дара урок еш, 1омадаьр юха дагадохийташ лекцеца болх д1абахьа мегаргба.

Лакхерча классашка программа юкье йоаг1а йоккхий эпически произведенеш. Уж дешархошка хьалххе а ешийта еза. Класе дешархошта произведени тахка а, цун чулоацамах а, турпалех а шоашта хетар ала ха деза.

Къаьста теркам т1абахийта беза дешархоша шоай ло1аме беча балха, произведене доакьош, текста юкьера белгалгьяьха моттигаш тохкаш, план оттаеш, турпалий оамалех шоашта хетар оалаш, 1алама сурташ дийшачул т1ехьаг1а уж каьхата т1а дахка хьожаш.

Балха х1ара тайпа, 1омаеча произведенеца айхха бувзам болаш, цун чулоацамга хьежжа хила деза. Хьехархо хадданза болх бе декхарийла ва дешархой багах ду къамаьл шаьрде, х1ана аьлча, из йоазонца беш болча балха лард я.

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хьехархочунца дешара т1адуллар оттаде, урока лерх1амагга хьежжса. Деша дешара лерх1амашка хьежжса.

- Массанеца цхьана урока план оттае ха, произведени чулоацам хьабувцара план оттае ха. Планага хьежжса беш бола болх тахкар, баьча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.

- З1амигача тоабаца е шинне цхьана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хьакьоастадар. Урок йодаш беча балхах раьза хилар е ца хилар д1аяздар, лакхача говзала т1акхуви хилар хьахьокхар.

- Ше баьча балха раьза хилар е ца хилар дешархочо иши ло1амаг1а хьаалар, урока карах ца доалача х1ама теркам бар, из тоадара болх бе лерх1ам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хьехархочо хаттараишца новкьоостал а деш. Деша къайла ма1ан ха, из тахка.

-Произведенеш шоайла йиста, в1аишкаоттае, юкьарадар а тарадоацар а хьаоолаш.

-Дийшачун дакья диста мукъама е или дакьяца, е суртаца, е кицаца

Произведени турпалхочо дечун бахьан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доаг1а масалаш доаладе, даьржа дувзаденна къамаьл де.

- Г1алг1ай фаьлгаиш кхоллара лерх1ам ха, цар лу пайда, цар лерх1ам ха.

- Поэзи а проза а шоайла къоастае ха, литературни Гилман кхетам балара тексташи санна.

- Кхоллама навикаш хъахъокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалуваши, проектни тIадуллариш кхоачаидеш.

- Дешаидар кхетаде, дийшар лоаца таблица чу а схема чу а дIаезде ха.

Коммуникативни УУД.

- Дувцара къамаьл оттаде, урока болх беш кадай хила, хаттараши тела. Диалоге, тоабар болх беш дакъа лаца. Шийна бакъахъа хетар чIоагIдеш, кхычарца къамаьл де хар.

- Темага хъежжа 5-6 предложенеш дувзаденна къамаьл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувгIа ха, къовсама юкъе дакъа лаца.

- Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эзди дешашица къамаьл де.

- Кхыча дешархой урока баьча балха мах бе ха, оттаяьча критерешца.

- Барт бара кийча хилар хъахъокхар, къовсам, дов е цатоам дIабаккхара тайп-тайпара вариациеш йоалае ха.

- Бокхийчарца къамаьл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедеш дешаши кердадар, пайдабар леха.

- Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) бокхийчар новкъосталца кийчъяр, проекта темага хъежжа, слайдашка хъежжа темах лаьца лоаца дувца.

Личности.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкъера безама керттара хьал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, вIаши новкъостал деш хилар)

- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малагIча этносаца лоархIаши ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаьл дар.

- Кхыйола культураши а, къамаши а долга ховш хилар, дикагIа довзачарех хъадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина таракхетараши хъаала хар (нохчий, татараш, Iарбий, сирийцаши, кх. дI. а).

- Юкъа а ца лелхаш, кхычунга ладувгIа ха, ший уйла сатийна дIаалар, тайп-тайпара аргументаши а йоалаеш. Дешархой вIаши къовсам балара бахъанаши ха.

- ЦIагIа а классе а книжкаши дешара тIакхуви хилар хъахъокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъяр.

- Йоазонхой кхолламах ха безам болаши хилар хъахъокхар, шийна эггара чIоагIагIа безачар цIераши яха хар, безара бахъан а хъаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаши болга хар.

- Ишколе вахара бокъонаши йовзар, цар дешархочоа луп айда малагIа ба хар. Дикача дешархочун масалаши доаладе йийшача произведени юкъера.

- Сага новкъостал доацаши ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.

- Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашица сурт дулаши доаладаь дешаши хъалаха ховш хила. Хозахийта дешаши а эпитеташи а шоай къамаьла юкъе доаладар.

- Эздедаца дар доацар ховш хила, литературни турпалхоеши эздийча сагаши йоакха оамалаши хъаювцаха, гIулакхаца дар доацар къоастаде ха.

- Дешаши а яздем а нийса вагIараши бIаргий са толха ца дараши йоагIа бокъонаши ховш хила. КIаьдвалар дIадоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахцIена хилара бокъонаши цIагIа а накъайоалаши лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

дешархо къаман гIулакхаши эзделаи тIакхийна хилар;

- дезала вахар довзаш хилар;

- ший къаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;

- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга ховш хилар;

- дешархочун оамалаш, декхараш кхийна хилар: урока, урокал арахъа а.

Г1алг1ай метто, эрсий метто санна, метта 1илман дакъа а ший ма1анна а йоккха моттиг д1алоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически ма1ан да. Наьна метто юкъелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца 1имерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Тахан латгача хьале г1алг1ай мотт 1омабара, цу метта йоазув де хара 1алаьмате йоаккха терко е еза къабстга ишколо. Х1анзарча зама бераша 1алаьмате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. Ц1аг1а а ара а бераша шоай наьна метта къамаьл к1езига ду. Г1алг1ай мотт бувцачар а къамаьла юкъе дукха эрсий дешаш леладу, цудухьа наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Иштгача хьале т1ехь т1айоаг1ача хана г1алг1ай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухьа ишкола хьалха латта декхар да г1алг1ай метта дешари йоазуви дешархошта 1омадар, безам т1абахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. К1ира сахьатий боарам дукха беце а дешархоша мотт 1омабергба, хьехархоша из безаргболча тайпара д1ахьехе. Цу т1а йоазув де г1алг1ай метта хала а дац, х1ана аьлча, г1алг1ай абата т1а дукхаг1адола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта 1омаде 1от1акхета алапаш да: 1, аь, г1, кх, къ, к1, п1, т1, хь, х1, ц1, ч1, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хьехархочо боккха теркам т1абахийта беза дешаш д1аоалаша яздеши йолча башхалонашта. Иштга боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хьаалара, х1ана аьлча, бери язdechа хана ше харцахьа дош д1ааларга хьежжа г1алаташ а деш яздергда. Из болх 1 классе денз ца хаддаш бе беза, йоазув нийса хургдолаш.

Календарно – тематически план

6 класс, г1алг1ай литература,

№	Урока тема	Ц1аг1ара болх	Индив. болх	Ха
1	Г1алг1ай багахбувцам.	0. 4-5, юхахьадувца	Боккхача нахага хьатте, багах. произ. д1аязде.	5.09
2	Мифаши легендаши. Шира дувцараш.	0. 6-7, юхахьадувца		12.09
3	Легенда «Наьсар».	0. 13-16, чулоацам ха	Наьсарах лавца хоам лаха	19.09
4	Кицаш. Къахьегегах дола кицаш.	0. 18-20, кицаш 1омаде	Боккхача нахага хьатте д1аязде керда кицаш	26.09
5	Дешарах а хьабкъалах а дола кицаш.	0. 20-21, 1омаде кицаш	Хьалаха майралах, зовзалах, сабарах дола кицаш	3.10
6	Арапиев Хьажбийкар «Зиза».	0. 24-25, чулоацам ха		10.10
7	Чаккиев К. «Сийле хийла».	0. 27, дагахьа 1омае	Хоам кийчбе «Боадон низаца къийсараш»	17.10

8	Мальсагов Або «Ц1ихеза 1илманхо, йоазонхо». Озиев С. «Аьсет – халкъа йо1», стихотворени.	О. 30-32, юхахьадувца	Хоам :»Майор 2 ранга Аьсет»	31.10
9	Озиев С. «Эздели г1ожали».	О. 34 – 35, дагахьа 1омае	Сочинени «Эздел»	7.11
10	«Декъа эздел», стихотворени.	О. 35 – 36, дагахьа 1омае		14.11
11	К1оанолгаш.	О. 36-37, юхахьадувца		21.11
12	«Даьхе», стихотворени.	О. 37, дагахьа 1омае	«Т1емо во1 ваьвац, т1емо во1 вийнав».	28.11
13	«Фийг», стих.	О. 47, дагахьа 1омае	Анализ е	5.12
14	Чаккиев С. «Магас», стих.	О. 48-49, дагахьа 1омае	Хоам: «Магас г1ала»	12.12
15- 16	Дахкильгов И. «Фоти», дувцар.	О. 50-72, чулоацам ха	Хоам: «Г1аьр хинна зама»	19.12
17	Плиев М-С. «Этии Вутии» (1д.)	О. 74-76, чулоацам ха		26.12
18	Т1ом гаргаг1ортар. (2д.)	О. 76-79, чулоацам ха		9.01
19	Моастаг1ий бомбаш етта болабалар. (3д.)	О. 79- 81, чулоацам ха	«Ленинграда го бар» хоам	16.01
20	Вуте майрал. (4д.)	О. 82-83, чулоацам ха		23.01
21	Уж моастаг1ий зувш хилар. (5д.)	О. 83- 86,чулоацам ха		30.01
22	Эте денал. (6д.)	О. 86-88, чулоацам ха		6.02

23	Десантникаш лувцар. (7д.)	О. 88-92, чулоацам ха	Этеи Вутеи сурт-сибат	13.02
24	Йоккха саг Билейг1аз. (8д.)	О. 93-95, чулоацам ха	Билейг1аза сурт-сибат	20.02
25	Юрт д1аяккхар. (9-10)	О. 95-104, чул. ха	Хоам: «Вай мехка Сийлахь – боккхача Даьхен т1ем т1а дакъа лаьцараш»	27.02
26	Этии Вутеи капитани. (11-12)	О. 104-113, чул. ха		5.03
27	Хамхоев Ваха «Г1алг1ай», стих.	О.115, дагахьа 1омае	Вай республикера Сов. Союза а Россе а турпалаш.	12.03
28	Осмиев Хь. «Б1аьстан 1уйре», стих.	О. 116-117, дагахьа 1омае	Биографи ха	19.03
29	Ведзижев Ахь. «Белхий», дувцар.	О. 129-134, чул. ха	Хоам: «Белхий беш хилар»	2.04
30	Ане сурт	О. 135-138, чул. ха		9.04
31	Балхах беркат далар.	О. 139-145, чул. ха		16.04
32	Зязиков Б. «Г1ожа дегаш», дувцар.	О. 146-153, чул. ха	Лоцеи Тамареи сурт-сибат	23.04
33	Шадиев С. «Тачанка йодаяр», дувцар.	О. 156-164, чул. ха		30.04
34	Дувцара чулоацам тахкар.	О. 165-169, чул. ха	Билана сурт-сибат	7.05
35	Билана денал.	О. 170-176, чул. ха		14.05